

Hamza Gábor

egyetemi tanár, ELTE Római Jogi Tanszék, az MTA rendes tagja
email: gabor.hamza@ajk.elte.hu

Emlékezés a 150 évvel ezelőtt, 1865-ben született Jankovich Bélára, a Magyar Tudományos Akadémia levelező, igazgató és tiszteleti tagjára

Jankovich Béla (Pest, 1865. április 29. – Budapest, 1939. augusztus 5.) a kiemelkedő jogász, oktatáspolitikus és közgazdász másfél évszázaddal ezelőtt született. 1913–1917 között, több mint négy éven át Magyarország vallás- és közoktatásügyi minisztere volt. Említést érdemel, hogy Jankovich Béla Jankovich Miklós (1772–1846) könyv- és műgyűjtő, történész dédunokája volt. A bécsi Theresianum elvégzése után, 1883-ban kezdte meg tanulmányait a Budapesti Királyi Tudományegyetemen. 1887-ig a jog- és államtudományi karon, ezzel párhuzamosan pedig, 1889-ig az orvosi karon is tanult. Államtudományi doktori oklevelet 1889-ben szerzett. Két éven át, 1889–1890-ben a londoni University College-on folytatott tanulmányokat. 1890–1891-ben a Freiburg im Breisgau-i Albert Ludwig Egyetem természettudományi karának hallgatója volt. 1891 és 1893 között világméretű utazást tett.

1901-ben közgazdaságtani magántanári képesítést (venia legendi) szerzett a Budapesti Királyi Tudományegyetemen. Jankovich Béla egyre aktívabb szerepet vállalt a hazai közéletben, pontosabban politikai életben. 1910-ben a Nemzeti Munkapárt jelöltjeként az ipolysági választókerület országgyűlési képviselőjének választották meg. 1911 és 1913 között a képviselőház második alelnökének tisztét töltötte be. 1912-ben az uralkodó, I. Ferenc József király valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki. 1913. február 9-én a vallás- és közoktatásügyi minisztérium államtitkára lett. Ezen azonban alig két hetet töltött el. 1913. február 26-án Lukács László miniszterelnök vallás- és közoktatásügyi miniszterré nevezte ki. A gróf Tisza István vezette második Tisza-kormány 1917. június 15-én bekövetkezett lemondásáig irányította a tárca felelősségteljes munkáját. Miután 1918-ban országgyűlési mandátumát is elveszítette, visszavonult a közélettől. Előbb tései, majd 1922-től rácalmási birtokán gazdálkodott. Emellett közgazdasági kérdésekkel is foglalkozott. Budapesti közgazdaságtani katedráját továbbra is megtartotta. Bár az országos politika alakításában közvetlenül többé nem vett részt, 1927-től haláláig az újonnan létrehozott felsőház tagja volt.

Oktatáspolitikusként – a vallás- és közoktatásügyi minisztérium élén – több tanügyi reform fűződik a nevéhez. Jankovich Béla 1913-as miniszteri programnyilatkozatában átfogó középiskolai és felsőoktatási reformot hirdetett, amely csak részben vált valóra 1917-ig. Nevéhez fűződik, többek között, a reáliskolák és gimnáziumok szerkezeti és tanrendi reformja, valamint a reálgimnáziumok létrehozása. Új felsőoktatási intézmények alapítása fűződik nevéhez azon felül, hogy új karok alapítására is sor került a hazai egyetemeken és főiskolákon.

Minisztersége alatt fogadta el a képviselőház egyhangúlag, igen alapos indokolással az 1916. évi XVII. törvénycikket, mely az iszlám felekezetnek az elismert felekezet státuszát biztosította, elsőként Európában, sőt elsőként a nem iszlám világban. A törvény, melyet a felsőház is egyhangúan fogadott el, kihirdetésére még ebben az évben, 1916. március 30-án sor került. Hangsúlyoznunk kell, hogy az 1916. évi XVII. évi törvénycikk, eltérően az Osztrák-Magyar Monarchia osztrák felében (ciszlajtán tartományok) 1912. július 12-én elfogadott törvényről, mely csupán a szunnita iszlám hanafita ágát (hanafitischer Ritus) ismerte el, az egész iszlám felekezetet deklarálta elismert felekezetté. A Magyar Királyságban először, 1905-ben, a baptista vallás elismert felekezetté nyilvánítására került

sor, igaz, nem törvény útján. Hangsúlyoznunk kell, hogy ebben az elismerésben az Oszmán Birodalom iránti külpolitikai elkötelezettség is szerepet játszott és figyelemmel volt a törvényhozó Bosznia-Hercegovina Magyar Királysághoz történő csatolásának perspektivikus lehetőségére is. Erre nyilvánvalóan nem az iszlám vallást követő, az 1910. évi népszámlálás szerint még az ezres lélekszámot (összesen csupán 757 fő) sem elérő magyar (Horvátország-Szlavóniát is beleszámítva) alattvalóra tekintettel került sor. Összehasonlításképpen érdemes megemlíteni, hogy az 1910. évi népszámlálás szerint a Magyar Királyság területén 20 886 487 személy élt. A törvény előkészítésében az állam- és jogtudományokban is járatos Jankovich Bélának kiemelkedő szerepe volt.

Részben a közgazdaság-tudomány terén elért komoly eredményeiért, részben közéleti szerepvállalásának elismeréseként 1913-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1930-ban igazgató, 1934-ben tiszteleti tagjává választották. Említést érdemel, hogy Jankovich Bélát 1914-ben a Magyar Pedagógiai Társaság is tiszteleti tagjául választotta.

Főbb művei az alábbiak: Ázsió és áralakulás az Osztrák–Magyar Monarchiában. In: *Közgazdasági Szemle* 1899.; Az értékelmélet mechanikai alapelveiről. In: *Közgazdasági Szemle* 1906.; A határhaszon elmélete és a psychophysikai alaptörvény. In: *Magyar Philosophiai Társaság Közleményei* 1908.; Művelődéstörténeti párhuzamok Nyugaton és Keleten. In: *Budapesti Szemle* 1911.; *A világpiac helyzete és a drágaság Magyarországon*. Budapest, 1922.; *A papírpénz inflációja és értéke az utolsó évtized tapasztalata nyomán*. Budapest, 1925. és *Beiträge zur Theorie des Geldes*. Mainz, 1926.

Felhasznált források

Felkai László: A jogalkotó kultuszminiszter, Jankovich Béla. *Magyar Pedagógia* 103 (2003) 105-117. o.

Hamza Gábor: Adalékok az iszlámnak a magyar jog történetében betöltött szerepéhez. *Jogtudományi Közlöny* 59 (2004) 31-36. o.

Hamza Gábor: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. Budapest, 2009.

Wikipédia: Jankovich Béla szócikk